

HİKMET GELENEĞİNDE YAZILMIŞ KİŞSA-I HAZRET-İ İSMÂ'İL

Serpil YAZICI ŞAHİN*

Geliş Tarihi: Kasım, 2015

Kabul Tarihi: Şubat, 2016

Öz

Peygamber kıssaları; peygamberlerin tarihî, menkıbevi ve manevi şahsiyetlerini anlatan genellikle yaşanılan olaylardan ibret ve öğüt alınması için halkın anlayacağı sadelikte yazılan, tarihî ve mitolojik unsurlar ihtiva eden ürünlerdir. Bu kıssalar arasında Hz. İsmail kıssası, Türk halk edebiyatında çeşitli destanlar hâlinde kaleme alınırken; Klasik Türk Edebiyatı'nda da manzum ve mensur eserlerde söz konusu edilmiştir. Hz. İsmail, Türk edebiyatında doğumundan başlayarak çocukluğu, gençliği ve peygamberliği gibi yönleriyle ele alınmıştır. Makalemize konu olan Hz. İsmail kıssasında, Yesevîlik geleneğinin önemli temsilcilerinden Kul Süleyman, Hz. İsmail'in kurban edilmesi hadisesini tasavvuf ve hikmet geleneği içinde yorumlamış; hüznü ve ibret verici biçimde dile getirmiştir. Bu makalede, Çağatay Türkçesinde hikmet tarzında yazılmış bu manzumenin çevrim yazılı metni, günümüz Türkçesine aktarımı, gramer dizini, sözlüğü hazırlanmış; kıssada geçen şahsiyetler hakkında kısa bilgiler verilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Çağatay Türkçesi, Hikmet Geleneği, Kısâs-ı Enbiyâ, Kışsa-ı Hazret-i İsmâ'îl.

ISHMAEL'S PARABLES WRITTEN IN YASAWI TRADITION

Abstract

Prophet parables are works giving history and mythology knowledge written in a simple way that people can understand in order to be gotten advice and warning from generally true stories telling the life, legends (mankiba) and spiritual personalities of prophets. While parables of Ishmael, among these parables, are being ground out as various epics in Turkish Folk Literature, they have been subjects of poetic and prosaic works in Classical Turkish Literature. Ishmael has been dealt with by the some aspects of his like childhood starting from his birth, youth and prophecy. Kul Süleyman, one of the important representatives of Yassawi tradition, interpreted the immolation event of Ishmael in the context of sufism and hikmet way, uttered sadly and exemplary in the poem subjected to this article titled as *Kışsa-ı Hazret-i İsmâ'îl*. In this study, it is aimed to prepare a transcription and translation into Turkish, a grammatical

---

* Arş. Gör. Dr.; Kocaeli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, serpil.yazici@kocaeli.edu.tr.

index, a dictionary of this poem written by way of *hikmet* in Chagatai Turkish and give brief information about the people mentioned.

Keywords: Chagatai Turkish, Hikmet Tradition, Kısâs-ı Enbiyâ, Kışşa-ı Hazret-i İsmâ‘îl.

Giriş

Kur’an’da on iki yerde adı geçen İsmail çeşitli nitelikleriyle ele alınmıştır. Türk edebiyatında ise doğumundan başlayarak çocukluğu, gençliği ve peygamberliği gibi çeşitli yönleri işlenmiş; özellikle annesi Hacer’le birlikte Mekke’de bırakılması, burada zemzemin fışkırması, babası İbrahim tarafından Allah’a kurban edilmek istenmesi, buna razı olup sabır göstermesi ve Kâbe’nin inşaatında babası ile beraber çalışmasından bahsedilmiştir (Harman, 2001: 77; Uzun 2001: 80).

İslam edebiyatları içinde yer alan bütün kısas-ı enbiyâ kitaplarının ilk kaynağı Kur’an’dır. Aynı konuların küçük farklılıklarla Tevrat (Tekvîn, 21/12; 22/2) ve İncil’de (İbraniler, 11: 17) geçtiği de bilinmektedir. Bu ortaklık, semavî kitapların İlâhî oluşundan ileri gelmektedir.

Türk Edebiyatında Hz. İbrahim’i konu edinen eserlerin çoğunda Hz. İsmail’den de söz edilmiştir. Bu konuda kaleme alınan ilk eser, Abdülvâsi Çelebi’nin (ö. 817/1414-15’ten sonra) *Halilnâme* adıyla tanınan mesnevisidir. İsmail’in doğumundan başlayarak hayatının babası ile birlikte geçen devresinin hikayesi Kur’an, tefsir, hadis ve diğer mukaddes kitaplarla İsrâiliyat türü rivayetlerde yer alan bütün ayrıntılarıyla anlatılmıştır (Uzun, 2001: 77).

Kur’an-ı Kerim’in 37. “es-Saffât” suresinin 102-103. ayetlerinde İbrahim’in oğlu İsmail’i Allah yolunda kurban etme hadisesi şöyle anlatılmaktadır:

“Ey Rabbim! Bana salihlerden olacak bir çocuk bağışla.” Biz de ona uysal bir oğul müjdeledik. Çocuk kendisiyle birlikte koşup yürüyecek yaşa gelince İbrahim ona, “Yavrum, ben rüyamda seni boğazladığımı gördüm. Düşün bakalım, ne dersin?” dedi. O da, “Babacığım, emrolduğun şeyi yap. İnşallah beni sabredenlerden bulacaksın” dedi. Nihayet her ikisi de (Allah’ın emrine) boyun eğip, İbrahim de onu (boğazlamak için) yüz üstü yere yatınca ona, şöyle seslendik: “Ey İbrahim!” “Gördüğün rüyanın hükmünü yerine getirdin. Şüphesiz biz iyilik yapanları

böyle mükâfatlandırırız.” “Şüphesiz bu apaçık bir imtihandır.” Biz, (İbrahim’e) büyük bir kurbanlık vererek onu (İsmail’i) kurtardık. Sonradan gelenler arasında ona güzel bir ad bıraktık. İbrahim’e selam olsun. İyilik yapanları işte böyle mükâfatlandırırız (Sâffât Sûresi, 103/ 23).

Buna göre Hz. İbrahim Allah’tan hayırlı bir evlat verilmesini niyaz eder. Dileği kabul edilerek kendisine uysal ve uslu bir evlat sahibi olacağı müjdelendir. Hz. İbrahim oğluna, kendisini rüyasında kurban ettiğini söyler. Bunun üzerine Hz. İsmail babasına, kendisine emrolunan şeyi yapmasını bildirir. Bu sırada Allah tarafından gördüğü rüyanın hükmünün yerine getirilmiş olduğu tebliğ edilir. Hz. İbrahim oğlunu kurban etmekten vazgeçip yerine gökten indirilen bir koçu kurban eder (Eraslan, 2000: 394). Kur’an-ı Kerîm’deki Hz. İsmail’in kurban edilme hadisesi ile çalışmamıza konu olan *Kışşa-ı Hazret-i İsmâ’îl*’de anlatılan vak’alar örtüşmektedir.

Hikayenin Konusu

Çalışmamıza konu olan *Kışşa-ı Hazret-i İsmâ’îl*, Kul Süleyman tarafından yazılmıştır. Kul Süleymân, XII. ve XIII. yüzyıllarda, Ahmed Yesevî’nin öncülüğünde yetişen ve bu geleneğin önemli temsilcilerinden biri olan Hakîm Süleyman Ata’dır. Hakîm Süleyman Ata (ö. H. 582 / M. 1186/87) aynı zamanda Yesevî’nin bu dönemde yaşamış ve Ürgenç bölgesinde faaliyet göstermiş üçüncü halifesidir. Yesevî hikmetlerine benzer tarzda dile getirdiği tasavvufî şiirlerini Süleyman, Kul Süleyman, Hakîm, Hakîm Hâce, Hakîm Süleyman mahlaslarıyla söyleyen Hakîm Süleyman Ata, kendisine isnad edilen *Bakırğan Kitâbı*’ndan dolayı Süleyman Bakırğânî adıyla da anılmaktadır (Tekcan, 2008: 13).

Çalışmamıza konu olan *Kışşa-ı Hz. İsmâ’îl*, Çağatay Türkçesiyle Hz. İsmail’in kurban edilmesini anlatan, hikmet tarzında yazılmış manzum bir hikayedir. Hece ölçüsüyle yazılan ve yetmiş üç dörtlükten oluşan manzume, Hz. İsmail ve İbrahim etrafında şekillenir. Manzum hikayenin ilk dörtlüklerinde erenler, müminler, pirlere, peygamberler, özellikle Hz. Muhammed ve sahabeler anılır ve bu hikayeyi dinleyenlerin dünya sıkıntılarının gideceği vurgulanır.

Kışşa-ı Hz. İsmâ’îl manzumesinin sonraki dörtlüklerinde İbrahim’e rüyasında oğlu İsmail’i kurban etmesi bildirilir. O, bu rüyayı işaret olarak yorumlar. Yüz deveyi Minâ dağında kurban eder.

Bunun üzerine Hak'tan Cebrail aracılığıyla oğlunu kurban etmesi gerektiği iletilir. İbrahim bunu sır olarak tutar ve karısı Hacer'e İsmail'i hazırlamasını, onu dosta götüreceğini söyler. İbrahim gizlice ip ve bıçak alıp İsmail'le birlikte Mekke'den ayrılır, Minâ'ya doğru yola koyulur. Bunu gören şeytan İsmail'i kandırmak amacıyla babasının onu kurban edeceğini ve Minâ dağına gitmemesini söyler. İsmail ise, babasının kendisini çok sevdiğini, dostlara yüzünü göstermek için götürdüğünü ifade eder. İsmail, onun şeytan olduğunu anlar “Ben O'nun (Allah'ın) kuluyum” diyerek şeytana taş atar. Minâ dağına vardktan sonra İbrahim, Hak fermanını oğluna iletip rızan var mı diye sorar; İsmail de babasına Hak fermanını yerine getirmesi gerektiğini söyler. İbrahim, İsmail'in el ve ayaklarını bağlayarak yere yüzükoyun yatırır ve “Oğlumu (canımı) sana feda ediyorum, kabul et!” diye dua eder. Bıçağı İsmail'in boğazına koyduğunda bıçağın ağzı İsmail'i kesmez, taşa çaldığında ise taş parçalanır. Hak fermanı ile bıçak dile gelir; İsmail'i kesmemesini söyler. Gökten kurbanlık “ak koçkar” gönderilir.

Hiz. İsmail hakkındaki müstakil eserlerin bir bölümünü halk için kaleme alınmış manzum ve mensur dinî hikayeler teşkil etmektedir. İlk Türkçe peygamber kıssalarından oluşan Rabgûzî'nin kapsamlı *Ḳıssaşü'l-Enbiyâ*'sı da bunlardan biridir (Rabgûzî, 49-52. v.; *neşr.* Ata 1997: 68-72). *Ḳıssaşü'l-Enbiyâ*'da Hiz. İsmail “Ḳıssa-ı İsmâ'îl” başlığı altında ve “Ḳıssa-ı Zebîḥ İsmâ'îl”, “Ḳıssa-ı Binâ-yı Ka'be” alt başlıklarıyla yer yer kısa manzumelerin de bulunduğu bir bölümde anlatılmıştır¹. “Ḳıssa-ı Zebîḥ İsmâ'îl” bölümünde Hiz. İsmail'in kurban edilişi ayrıntılı bir şekilde tasvirlerle manzum ve nesir karışık olarak verilmiştir.

Peygamber kıssalarının Doğu Türk dilindeki ilk örneği olan *Ḳıssaşü'l-Enbiyâ*'daki varyantla, çalışmamıza konu olan kıssa arasında bazı farklılıklar tespit edilmiştir:

1. *Ḳıssaşü'l-Enbiyâ*'daki “Ḳıssa-ı Zebîḥ İsmâ'îl” bölümünde İbrahim ilk kez rüya gördüğünde yüz koyun, ikinci kez rüya gördüğünde ise yüz deve kurban etmiştir. *Ḳıssa-ı Hiz. İsmâ'îl* kıssasında ise İbrahim, sadece yüz deve kurban etmiştir.

¹ Hiz. İsmâil kıssaları hakkında geniş bilgi için bk. Mustafa UZUN, “İsmâil”, TDVİA, c. 23, 80-82, İstanbul 2001.

2. KE'de, İbrahim'in İsmail'i Minâ dağına götürürken Hacer'e bahane olarak koyun getireceğini söylemesi KHİ'de yoktur.

3. KE'de şeytanın insan kılığına girerek İsmail'in karşısına çıkması ve yedi taş atması hadisesi *KHİ'de* İsmail'in karşısına çıkan şeytanı taşlaması şeklinde geçer.

4. KE'de İsmail kurban edildikten sonra annesine saç ve gömleğinin yadigar olarak kalmasını vasiyet ederken KHİ'de sadece kanlı elbisesinin yadigar kalmasını vasiyet eder.

5. KE'de İbrahim oğlunun boğazına bıçağı çaldığı sırada İsmail'in bıçağın üzerinde besmele yazdığını görmesi ve İsmail'i kesmeyen bıçağın dile gelmesi sonrasında ise ikisinin tekbir getirmesi KHİ'de bulunmamaktadır.

Hz. İsmail'in kurban edilmesi hadisesi, Doğu Türkçesinde yazılmış eserlerde bu şekilde yer alırken Anadolu sahasında gelişen İslamî edebiyatta da Yunus Emre'den beri yazılan manzum ve mensur eserlerde sıkça işlenmiştir.

Bunlardan en uzununu Süleyman Çelebi'nin *Vesiletü'n-necât*'ının yazma ve basma nüshalarının sonundaki manzum hikayelerden biri olan seksen doksan beyitlik *Kıssa-i İsmail ve İbrahim Aleyhime's-selâm*'dır (Hikaye-i Mevlidi'n-Nebî, İstanbul 1311/1893-1894). Hikayenin bu varyantında, İsmail'in kurban edilmesi hadisesinde özellikle onun teslimiyeti konusuna geniş yer verilmiştir (Uzun, 2001: 81).

Yine Mevlana *Mesnevî* ve *Divan-ı Kebîr*'de Hz. İsmail'in kurban edilmesine ve İsmail'le ilgili olaylara sık sık temas etmiştir (Gölpınarlı, 1973-74: I-66; II, 49-50,93; 160; III, 242-243; VI 203, 601).

Fuzûlî'nin *Hadikatü's-suadâ* adlı eserinin "Fasl-ı İbtîlâ-yı Halîlullah Aleyhisselâm" başlığı altında İsmail'in kurban edilişi üzerinde durulmakta, şeytana karşı çıkışı ve babasına itaati vurgulanmaktadır (Güngör, 1987: 34-44).

Kışşa-ı Hz. İsmâ'îl manzum hikayesinin iki varyantına dayalı olarak oluşturduğumuz metnin kuruluşunda Kazan Devlet Üniversitesi Fennî Kütüphane'de T 1717 numarada kayıtlı

Süleymân Bakırğânî'ye isnad edilen *Bakırğan (Şiir-Hikmetler)* mecmuasında (K1 52-54) sayfaları arasında yer alan hikmet esas alındı. Diğeri ise *Bakırğan Kitabı*'nın 1884'te Kazan'da basılan nüshasında yer almaktadır (K2 66-69)². Ayrıca, iki nüsha arasındaki farklar dipnotlarda gösterildi. H. 1061/1650 yılında Molla Seyyih Ahun tarafından Abdulkadir-i Hokandî'ye istinsah ettirilen Mısır nüshası çalışmamıza dahil edilmemiştir.

Hikmette Adı Geçen Şahıslar

Abbas

Abbasi Devleti'nin halifeleri oğlu Abdullah'ın soyundan gelmiştir. Hz. Muhammed'in amcasıdır. Daima yeğenine arka çıkarak müşriklere karşı mücadeler etmiştir. Ebu Bekir, Ömer ve Osman halifelik dönemlerinde ona büyük itibar göstermişlerdir. Seksen sekiz (veya seksen altı) yaşlarında Medine'de vefat etmiştir.

Hacer

Hz. İbrahim'in eşi ve Hz. İsmail'in annesidir. İbrahim ilk eşi Sare'nin isteği üzerine Hacer ile İsmail'i Mekke vadisine bırakmıştır. İbrahim'in bırakmış olduğu az miktardaki su ve erzakın tükenmesi üzerine İsmail'in susuzluktan ölmesinden korkan Hacer, çaresizlikten Safa ile Merve tepeleri arasında yedi defa gidip gelmiştir. Bu sırada oğlunun bulunduğu yerden zemzem suyu çıkmıştır. İsmail'in büyümesinden sonra Allah'ın İbrahim'den onu kurban etmesini istemesi ve İbrahim'in bu emri yerine getirmeye çalışmasına rıza göstermiştir. Hacer doksan yaşında vefat etmiştir.

İbrahim

Kutsal kitapta bahsi geçen İbrahim peygamber olup, Azar'ın oğlu ve İsmail'in babasıdır. Hz. İbrahim, Allah'a iman etmeyen Nemrud ve onun halkına karşı kutsal savaşa girişmiş, kutsal

² Münevver Tekcan tarafından 1997 yılında hazırlanan doktora tezinde bu nüsha esas nüsha olarak alınmıştır. Ayrıntılı bilgi için bk. *Hakîm Ata ve Bakırğan Kitabı*, Danışman: Prof. Dr. Kemal Eraslan, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, yayınlanmamış doktora tezi, Konya.

savaş için Nemrud ve halkının putlarını yıkınca onlar da ceza olarak İbrahim'i ateşe atmışlardır. Eserlerde bu olaya sık sık atıf yapılır. Hz. İbrahim, Allah'ın dostu, Halilullah sıfatıyla anılır.

İsmail

İbrahim peygamberin oğlu olup, Kur'an'da adı geçmektedir. Hz. İbrahim, rüyasında oğlu Hz. İsmail'e, kendisini Allah'a kurban ettiğini söylediğinde Hz. İsmail de kendisine emrolunan şeyi yapmasını ister. Bu esnada Hz. İbrahim'e görmüş olduğu rüyanın hükmünün yerine getirildiği bildirilir. Bunun üzerine oğlunu kurban etmekten vazgeçip gökten indirilen bir koçu kurban eder. İslam'daki kurban kesme, bu olayın hatırasıdır. İnanışa göre, Hz. İsmail, Kâbe çevresinde kumları eşelerken Zemzem suyu fışkırmıştır.

Muhammed

Peygamberlerin en sonuncusu olan Hz. Muhammed, 571 yılında Mekke şehrinde doğmuş doğumuyla beraber mucizevî olaylar gerçekleşmiştir. İran'da bin yıldan beri yanmakta olan Mecusîlerin ateşi sönmüş, Medâyin şehrinde hükümdar sarayı kısmen yıkılmış, Save gölü yere geçmiş, kurumuş olan Semave suyu taşmış ve Kâbe'deki putlar yere devrilmiştir. Hz. İsa'nın haber verdiği son peygamber olan Hz. Muhammed, varlığın ilki, cihan güzelliğinin tescili, insanların efendisidir. Arşa çıkmış; yer ve gök ona secde etmiştir. Hz. Muhammed, İslam'ı ve İslam'ın hoşgörüsünü bütün insanlığa yaymaya çalışmıştır. Çalışmamıza konu olan manzum hikayede Hz. Muhammed, Mustafa ve Server adlarıyla da geçmektedir.

Hâzret-i İsmâ'îl Kışşası

Hece: 7+4= 11

1

[52a] Kélin döstlar bu dünyā
Keçti³ āhır boldı-yā
Tutdı éren himmeti
Bir sözim yād kélđi-yā

2

Sözim éşitgil⁴ mü'min
Kéter dünyā zengāri
İsmā'îl'niñ kışşası
Cāngā⁵ şafā kélđi-yā

3

Cānımğa şafā kélđi
Pīrimdin nażar boldı
Esrār ma'nīsın kördi
Dürr ü⁶ cevher bardı-yā⁷

4

Mürsel nebîler keçdi⁸
Dünyā émgekin çekdi
Āhır vefā bolmadı
Dīdār aytur⁹ bardı-yā

5

Dīdār tilegen yatmas
Yelge 'ömürni¹⁰ satmas
Mihnetke yüzün çetmes
Cānın fedā kıldı-yā

6

Kıldı 'Abbās rivāyet
Mustafā'nıñ lafzındın
Şahābeler inreşip

1

*Gelin dostlar bu dünya,
Geçti sonu geldi-ya,
Tuttu eren gayreti,
Bir sözüm akla düştü-ya.*

2

*Sözümü dinle mü'min,
Gider dünya sıkıntısı,
İsmail'in kıssası,
Cana safa geldi-ya.*

3

*Canıma safa geldi,
Pirimden bakış (himmet) geldi,
Sırların manasını gördü,
İnci ve cevher vardı-ya.*

4

*Mürsel nebîler geçti,
Dünya çilesini çekti,
Sonunda vefa olmadı,
[Hakk'a] kavuşmak için vardı-ya.*

5

*Hakk'ı dileyen yatmaz,
Yele ömrünü satmaz,
Mihnete yüzünü çevirmez,
Canını feda kıldı-ya.*

6

*Kıldı Abbas rivayet,
Mustafa'nın sözünden,
Sahabeler ağlaşıp,*

³ keçti: K2 kéçti⁴ éşitgil: K2 eşitgil⁵ cāngā: K2 cānıga⁶ ü: K1'de yok.⁷ bardı-yā: K1 aldı-yā⁸ keçdi: K2 kéçdi⁹ aytur: K2 téyü¹⁰ Vezin gereği 'ömür okunmuştur.

Közde yaşın saçdı-yā
7

Ol İbrāhīm peygamber
Kördi tüşinde Server
Yarlıg yiberdi Cebbār
Çurbān kerek tēdi-yā
8

Halīl işāret bildi
Yüz téveni kéltürdi
Minā tağına éltip
Çurbān kılıp kéldi-yā
9

Hağ'dın fermān yetildi
Cebra'īl'ge bar tēdi
Aygıl Halīl oğlunu
Çurbān kılsun tēdi-yā
10

Éki sevüglük sığmas
Bir köñülniñ içinde
Meniñ rızām tilesün
Yā İsmā'īl tēdi-yā
11

Halīl aytur ay kerīm
Sırrım bilgüçi haķīm
Oğlum çurbān kılayın
Çabül kılgıl tēdi-yā
12

Halīl evige kéldi
İsmā'īl yüzün kördi
Sırrın köñlünde tutdı
Çopgıl Hācer tēdi-yā
13

Hācer érđi anası
İbrāhīm'dir atası
Ékki cihān şafāsı
Hoş¹¹ İsmā'īl tēdi-yā
14

[52b] Ayā Hācer sen çopgıl

Gözden yaşını saçtı-ya.
7

O İbrahim peygamber,
Gördü düşünde Server,
Emir gönderdi Cebbar
Kurban gerek dedi-ya.
8

Halil (bunu) işaret bildi,
Yüz deveyi getirdi,
Minâ dağına götürüp,
Kurban kılıp geldi-ya.
9

Hak'tan ferman ulaştı,
Cebra'il'e "Git!" dedi,
"Söyle Halil oğlunu,
Kurban etsin!" dedi-ya.
10

İki sevgili sığmaz,
Bir gönülün içinde,
Benim razılığımı dilesin,
Ey İsmail dedi-ya.
11

Halil der "Ey Kerim,
Sırrımı bilen hakim,
Oğlumu kurban edeyim,
Kabul et!" dedi-ya.
12

Halil evine geldi,
İsmail'in yüzünü gördü,
Sırrını gönlünde tuttu,
"Kalk!" Hacer dedi-ya.
13

Hacer idi anası,
İbrahim'dir babası,
İki cihan safası,
Güzel (iyi) İsmail dedi-ya.
14

Ey Hacer sen kalk!

¹¹ hoş: K1 yβd

İsmā‘îl başın yuğıl
Sürme közige çekgil
Dōstğa éltey tédi-yā
15

Miskīn¹² Hācer bilmedi
Oğlı¹³ başın taradı
Sürme közige sürtüp
Saçlarını¹⁴ ördi-yā
16

Başın közin sıbadı¹⁵
Tācin¹⁶ başığa koydu
Arığ tonlar kéydürüp¹⁷
Alıban¹⁸ két-di-yā¹⁹
17

Halīl içkeri kirdi
Almās pıçak yip aldı
Ol pıçaknı kizleben
Yaşrup²⁰ alup çıkdı-yā
18

İsmā‘îl éligin tutdı
Mekke şehrindin çıkdı
Ata oğul ékkisi
Yüz yapanga koydı-yā
19

İblīs bu işni bildi
İçi taşı²¹ ot boldı
İsmā‘îl’ni aldadı
Barma anda tédi-yā
20

Aydı İsmā‘îl yangıl
Meniñ pendimni alğıl

*İsmail'in başını yıka!
Gözüne sürme çek!
Dosta (Hakk'a) götüreyim dedi-ya.
15*

*Miskin Hacer bilmedi,
Oğlu[nun] başını taradı,
Gözüne sürme sürüp,
Saçlarını ördü-ya.
16*

*Başını gözünü okşadı,
Tacını başına koydu,
Temiz giysiler giydirdi,
[Oğlunu] alıp gitti-ya.
17*

*Halil içeri girdi,
Elmas bıçak, ip aldı
O bıçağı saklayıp,
Gizleyerek alıp çıktı-ya.
18*

*İsmail[in] elini tuttu,
Mekke şehrinden çıktı,
Baba oğul ikisi,
Yabana yüz koydu-ya.
19*

*Şeytan bu işi bildi,
İçi dışı alevlendi,
İsmail'i aldattı,
Gitme oraya dedi-ya.
20*

*Dedi: "İsmail dön!",
Benim öğüdümü al!*

¹² miskīn: K2 ЫÇw×

¹³ oğlı: K1'de "ğ"nın noktası eksik.

¹⁴ Vezin gereği *saçlarını* okunmuştur.

¹⁵ sıbadı: K2 şıbadı

¹⁶ Vezin gereği *tācin* okunmuştur.

¹⁷ kéydürüp: K2 kéydürdi

¹⁸ alıban: K2 alubanı

¹⁹ Bu izenin vezni bozuktur.

²⁰ Vezin gereği *yaşrup* okunmuştur.

²¹ taşı: K1 töşi

Minā tapa barmağıl Kanıñ töker tédi-yā 21	<i>Minâ'ya doğru varma! Kanını döker dedi-ya. 21</i>
Kanımnı niçün töker Babam meni hoş sever Dōstlar yüzün körgeli Élte turur tédi-yā 22	<i>Kanımnı niçin döker, Babam beni çok sever, Dostlar yüzünü görmek için, Götürüyor dedi-ya. 22</i>
Hak' dın bolupdur fermān Seni éltedür kurbān Yitig pıçak yip alıp Bara turur ²² tédi-yā 23	<i>Hak'tan geldi ferman, Seni götürüyor kurban, Keskin bıçak, ip alıp, Geliyor dedi-ya. 23</i>
İsmā'îl nazar kıldı İblīs ayduğın bildi Koliğa taşını aldı ²³ Kul anıñ-men tédi-yā 24	<i>İsmail nazar kıldı, İblis[in] dediğini anladı, Eline taş aldı, "Ben O'nun kuluyum" dedi-ya. 24</i>
Taşını şeytānga atdı İblīs yügrüben kaçdı Mel'ün sözi bolmadı Maħrüm bolup kétdi-yā 25	<i>Taşı şeytana attı, İblis koşarak kaçtı, Melun'un dediği olmadı, Mahrum olup gitti-ya. 25</i>
Ata oğul bardılar Tağ içine kirdiler Kurbān yerni kördiler Zamān qarār kıldı-yā 26	<i>Baba oğul gittiler, Dağ içine girdiler, Kurban yerini gördüler, Zamanı geldi-ya. 26</i>
Halīl aytur cān oğlan ²⁴ Hak' dın bolupdur ²⁵ fermān Seni kıllur-men kurbān Rızāñ nedür tédi-yā 27	<i>Halil der can oğlan, Hak'tan oldu ferman, Seni ederim kurban, Razılığın var mı dedi-ya. 27</i>
Rızām budur kim ²⁶ kōpğıl Hak'nıñ ²⁷ fermānıñ tutğıl	<i>İsteğim budur ki kalk! Hakk'ın fermanını tut!</i>

²² bara turur: K1 bar turur

²³ Koliğa taşını aldı: K1 Karamadı koliğa taşını aldı; K2 Karamay koliğa taşını aldı

²⁴ oğlan: K1'de "ğ"nın noktası eksik.

²⁵ bolupdur: K1 bolup

²⁶ kim: K2 ki

Maña raḥīm kılmağıl
Bolma ‘āşī tēdi-yā
28

Berey cānım ay baba
Meni kılşañız ḳurbān
Sözüm ḳabūl ḳılıban
Ḳurbān ḳılıñ tēdi-yā
29

Üç sözüm bar ay baba
Ḳulaḳ tutuñ aytayın
Eger ḳabūl kılşañız
Men aytayın tēdi-yā
30

[53a] Ḥalīl aytur ay ferzend
‘Azīz cānım ciger-bend
Her ne kim sen aytur-sen
Ḳabūl ḳılay²⁸ tēdi-yā
31

Evvel sözüm tutıñız
Él ayaḳım bağlañız
Él ayaḳım boş ḳoymañ
Cān süçükdür tēdi-yā
32

Cān açığıdur²⁹ bilmeyin
Él ayaḳım tepreney
Sizge ḳanım sıçragay³⁰
‘Āşī bolgum tēdi-yā
33

‘Āşīler işi düşvār
Anda körmegey³¹ dīdār
‘Azāb ḳılur ol Cebbār
Ornı tamuğ tēdi-yā
34

Ḳıyāmet kün ḳın körgey
Ata sözni³² tutmağan

*Bana merhamet etme!
Olma asi dedi-ya.
28*

*Vereyim canımı ey baba,
Beni etseniz kurban,
Sözümü kabul edip,
Kurban edin dedi-ya.
29*

*Üç sözüm var ey baba,
Kulak verin söyleyim,
Eğer kabul etseniz,
Ben söyleyim dedi-ya.
30*

*Halil der “Ey oğul!,
Aziz canım ciğer bağım,
Her ne, sen dersen,
Kabul edeyim” dedi-ya.
31*

*Önce sözümü tutun,
Eimi ayağımı bağlayın,
Elimi ayağımı boş koymayın,
Can tathıdır dedi-ya.
32*

*Can acısıyla bilmeden,
Elim ayağım çırpınır,
Size kanım sıçrar,
Karşı koyarım dedi-ya.
33*

*Asilerin işi (hâli) zor,
Ahirette (İlahi) cemali görmeyecek,
Azap verir o Cebbar,
Yeri cehennem dedi-ya.
34*

*Kıyamet günü eziyet görür,
Atasözünü tutmayan,*

²⁷ Ḥak’ nıñ: K1 Ḥak

²⁸ ḳılay: K2 ḳılayın

²⁹ açığıdur: K2 açığıdın

³⁰ sıçragay: K2 sıçrağay

³¹ körmegen: K1 körmegey

Türlüg 'azāblar körgey
Söz sizindür tēdi-yā

35

Ékkinçi sözim alıñ
Yüzimni³³ yerge qoyuñ
Maña raḥīm kılmañız
Bolmañ 'āşī tēdi-yā

36

Üçünçi qurbān qılğıl
Qanlığ tonumnu alğıl
Éltip anamğa bergil
Bolsun yādgār tēdi-yā

37

Bu sırnı ol bilmedi
Meni toya körmedi
Muñın rāzın aytmadı
Ḥasret bile qaldı-yā

38

Kélip³⁴ pıçaqñı körgey
Anam köñli tüzmegey
Qanlığ tonumnu körgeç
Ārām qılğay tēdi-yā

39

Qaçan éwge³⁵ barsañız
Éwge³⁶ yalgúz kirsañız
Muñluğ anam körseñız
Selām aytuñ tēdi-yā

40

Anam bolğuçı giryān
Ferzend ḥaqqında biryān
Néçük tüzgey bu derdege
Muñluğ anam tēdi-yā

41

Butağındın ayrılğay
Tāze şāḥı qurığay

*Türlü azaplar görür,
Söz sizindir dedi-ya.*

35

*İkinci sözümlü dinleyin!
Yüzümü yere koyun,
Bana merhamet etmeyin,
Asi olmayım dedi-ya.*

36

*Üçüncü [beni] kurban et!
Kanlı elbisemi al!
Götürüp anama ver!
Olsun yadigar dedi-ya.*

37

*Bu hakikati o bilmedi,
Beni doyasıya görmedi,
Sıkıntısını, sırnını söylemedi,
Hasret ile kaldı-ya.*

38

*Gelip bıçağı görünce,
Anamın gönlü dayanmaz,
Kanlı gömleğimi görünce,
Sakinleşir dedi-ya.*

39

*Ne zaman eve varsanız,
Eve yalnız girsanız,
Kederli anamı görseniz,
Selam söyleyin dedi-ya.*

40

*Anam ağlayıcı olur,
Oğlu için kebab gibi kavrulur,
Nasıl dayanır bu derde,
Kederli anam dedi-ya.*

41

*Yavrusundan ayrılacak,
Taze dalı kuruyacak,*

³² sözni: K2 sözin

³³ yüzümlü: K1 yüzim

³⁴ kélip: K2 yip

³⁵ éwge: K2 éwge

³⁶ éwge: K2 éwge

Ƙan yaşların³⁷ aƙızğay³⁸
Muñluğ anam tédi-yā
42

Murādığa yétmeyin
Dīdārimğa³⁹ toymayın
Muñın zārın aytmayın
Ĥasret içre⁴⁰ ƙaldı-yā
43

Anam meni yoƙlağay
Közyaşınnı⁴¹ aƙızğay
Sahralarda āh urup
Köp yığlağay tédi-yā
44

Ĥaƙƙ'nıñ⁴² ĥükmi mundağdur
Çäre ƙılıp bolmaydur
Bīçārelik yeridir
Ĥükmi anıñdur tédi-yā
45

Ĥaƙ'nıñ⁴³ ĥükümni⁴⁴ tutsun
Aƙ sütün⁴⁵ be-ĥill ƙılsun⁴⁶
Du'āda unutmasun
Anam meni tédi-yā
46

[53b] Ėlniñ oğlı oynağay
Anam meni yoƙlağay
Muñlu anam ne ƙılğay
Raĥīm ƙılğıl⁴⁷ tédi-yā
47

Analar zār [u] giryān
Ferzend ĥaƙƙında biryān

*Kanlı gözyaşlarını akıtacak,
Kederli anam dedi-ya.
42*

*Muradına erişmeden,
Yüzüme doymadan,
Kederini derdini söylemeden,
Hasret içinde kaldı-ya.
43*

*Anam beni yitirir,
Gözyaşını akıtır,
Sahralarda ah çekip,
Çok ağlar dedi-ya.
44*

*Hakk'ın hükmü böyledir,
Çare bulunamaz,
Çaresizlik yeridir,
Hüküm onundur dedi-ya.
45*

*Hakk'ın hükmünü tutsun!
Ak sütünü helal etsin!
Duada unutmasın!
Anam beni dedi-ya.
46*

*Elin oğlu oynar,
Anam beni yitirir,
Kederli anam ne yapar,
Merhamet et dedi-ya.
47*

*Analar ağlayan inleyen,
Evladı için yanan,*

³⁷ yaşların: K1 yaşlardın

³⁸ aƙızğay: K2 ağızğay

³⁹ dīdārimğa: K2 dīdāriğa

⁴⁰ içre: K2 için

⁴¹ közyaşınnı: K2 közin yaşın

⁴² Ĥaƙƙ'nıñ: K2 Ĥaƙƙ

⁴³ Ĥaƙƙ'nıñ: K2 Ĥaƙƙ

⁴⁴ Vezin gereği *ĥükümni* okunmuştur.

⁴⁵ sütün: K2 sütüni

⁴⁶ ƙılsun: K1 étün

⁴⁷ ƙılğıl: K2 ƙılıñ

Meniñ anam dey⁴⁸ ana
Kaçan bolğay tédi-yā
48

Siz hem mihribān⁴⁹ ata
Biz dek oğulnı⁵⁰ tuta
Başım késer hāletde
Közin⁵¹ yumuñ tédi-yā
49

Çattıg munğa qalmanız
Köyer otğa yanmanız
Haqq fermānın qoymanız
Muñluğ babam tédi-yā
50

Ata oğul yığladı
Minā tağı⁵² titredi
Babasığa zār aytıp
Yüzün yere qoydı-yā
51

Oğlum üzdim ümīdim⁵³
Tama'nı sendin kesdim
Baba men sendin kéçdüm
Hükmin tutuñ tédi-yā
52

Miskīn İbrāhīm qopdı
Éliglerin bağladı
Ayakların қоşuban
Köp münācāt kıldı-yā
53

Halīl aytur ey Raħman
Oğlum⁵⁴ kılur-men qurbān
Fedā kıldım saña cān
Qabūl kılgıl tédi-yā
54

*Benim anam gibi ana,
Nerede bulunur dedi-ya.
48*

*Siz de şefkatli baba,
Biz gibi oğlu tutup,
Başımı keser durumda,
Gözünüzü yumun dedi-ya.
49*

*Çok kederde kalmayın,
İçin için yanmayın,
Hak emrini terk etmeyin,
Kederli babam dedi-ya.
50*

*Baba oğul ağladı,
Minā dağı titredi,
Babasına ağlayıp,
Yüzünü yere koydu-ya.
51*

*Oğlum kestim ümidim,
İsteği senden kestim,
Baba ben senden geçtim,
[Tanrı] hükümünü tutun dedi-ya.
52*

*Miskin İbrahim kalktı,
Ellerini bağladı,
Ayaklarını birleştirip,
Çok yalvardı-ya.
53*

*Halil der "Ey Rahman,
Oğlum ederim kurban,
Feda kıldım sana can,
Kabul eyle" dedi-ya.
54*

⁴⁸ dey: K2 dek

⁴⁹ Vezin gereği *mihribān* okunmuştur.

⁵⁰ oğulnı: K1 oğlu

⁵¹ közin: K2 közni

⁵² tağı: K1'de "ğ"nın noktası eksik.

⁵³ ümīdim: K1 ümīd

⁵⁴ oğlum: K1'de "ğ"nın noktası eksik.

Meni miskīn şādık-men
Tenim birlen ‘āşık-men
Hakḫ hūkmüne lāyık-men
Ötrü öley tēdi-yā

55

Él ayaḫım baḡlanız
Mendin köñül üzüniz
Hakḫ buyruḡın⁵⁵ ḫılınız
Tīz bolunuz tēdi-yā

56

Barça rāzın⁵⁶ aydı⁵⁷
Yüzün⁵⁸ yerge ḫoydı
Élig⁵⁹ ayaḫ uzatıp
Teslīm bolup turdı-yā⁶⁰

57

Miskīn İbrāhīm ḫopdı
Pıçak boḡuzıḡa ḫoydı
Pıçak yüzi ötmedi
Égri bolup turdı-yā

58

İsmā‘ıl baş köterdi
Bu ne sebebdür tēdi
Uçı birle sançınız
Bolmanḡ ‘āşī tēdi-yā

59

Pıçak yüzi ötmedi
Boḡuznı hīç kesmedi
Her çend ḫıldı ötmedi
Ḥalīl ḫahr ḫıldı-yā⁶¹

60

Ḥalīl’niḡ ḫahrı keldi
Pıçaknı taşka urdı
Pıçak boḡzınça batdı

*Ben miskin sadığım,
Varlığımla aşığım,
Hak hükmüne layığım,
Sonra öleyim dedi-ya.*

55

*Elim ayağımı bağlayın!
Benden ümit kesin!
Hak buyruğunu yapın!
Çabuk olun dedi-ya.*

56

*Bütün sırrını söyledi,
Yüzünü yere koydu,
Elini ayağını uzatıp,
Teslim olup durdu-ya.*

57

*Miskin İbrahim kalktı,
Bıçağı boğazına dayadı,
Bıçak ağızı geçmedi,
Eğrilip kaldı-ya.*

58

*İsmail başını kaldırdı,
“Bunun sebebi nedir dedi,
Ucu ile saplayın!
Olmayın asi” dedi-ya.*

59

*Bıçak ağızı geçmedi,
Boğazını hiç kesmedi,
Her ne yaptı geçmedi,
Halil kahr etti-ya.*

60

*Halil’in kahrı geldi,
Bıçağı taşa vurdu,
Bıçak boğazına kadar battı,*

⁵⁵ buyruḡın: K1’de “ḡ”nın noktası eksik.

⁵⁶ rāzın: K2 rāznı

⁵⁷ aydı: K2 aytdı

⁵⁸ yüzün: K2 yüzni

⁵⁹ élig: K1 éliḡ

⁶⁰ turdı-yā: K2 yatdı-yā

⁶¹ ḫahr ḫıldı-yā: K2 ḫahrı keldi-yā

Taşda titrep turdı-yā 61	<i>Taşta titreyip kaldı-ya.</i> 61
[54a] Aytur taşnı késer-sen İsmā'īl'ni késmes-sen ⁶² Meniñ sözim tutmas-sén Bu ne sırdur tédi-yā 62	<i>Der taş kesersin, İsmail'i kesmezsın, Benim sözüümü tutmazsın, Bu ne sırdır dedi-ya.</i> 62
Hak'ın fermānı boldı Ol pıçaq tilge kélđi Faşih tilni sözledi Bu né қаһır ⁶³ tédi-yā 63	<i>Hakk'ın fermanı oldu, O bıçak dile geldi, Açık dil ile söyledi, Bu ne kahr dedi-ya.</i> 63
Sen aytur-sen késgil ⁶⁴ Cebbār aytur késmegil ⁶⁵ Néçük anı késeyin ⁶⁶ 'Azāb kıllur tédi-yā 64	<i>Sen dersin kes! Cebbar der kesme! Nasıl onu keseyim, Azap eder dedi-ya.</i> 64
'Arş u kürsī inredi Levh [ü] kalem titredi Yer kök barça titreyü Zār u ⁶⁷ figān kıldı-yā 65	<i>Gök ve yer inledi, Levh ve kalem titredi, Yer gök hepsi titreyerek, Ağlayıp inledi-ya.</i> 65
Sansız melāyik aytdı ⁶⁸ Yüz hāzretke kéltürdi Körklüg қоçқар indürdi Қurbān anı kıldı-yā ⁶⁹ 66	<i>Sayırsız melekler söyledi, Yüzünü Yaradan'a çevirdi, Güzel koç indirdi, Onu kurban etti-ya.</i> 66
Başı қара көк қоçқар Firdevs otını ⁷⁰ otlar Havz-ı kevşerni sulap Anda cevlan kıldı-yā	<i>Başı kara gök қоçқар, Cennet otunu otlar, Kevser havuzundan içip, Orada gezip dolaştı-ya.</i>

⁶² késmes-sen: K2 késmez-sen

⁶³ қаһр sözcüğü vezin gereği қаһır okunmuştur.

⁶⁴ késgil: K2 kesgil

⁶⁵ késmegil: K2 kesmegil

⁶⁶ késeyin: K2 keseyin

⁶⁷ u: K1'de yok.

⁶⁸ aytdı: K2 indı

⁶⁹ Körklüg қоçқар indürdi / Қurbān anı kıldı-yā: K2 İsmā'īl'ni tileben / Rabb'ge rāzın aydı-yā; Ol Cebra'īl yetildi / Haqq selāmin tégürdi / Körklüg қоçқар indürdi / Қurbān anı kıldı-yā

⁷⁰ Vezin gereği otını okunmuştur. otını: K1 otını

67
 Hakk fermanın tégürdi
 Kırbān kabūl boldı
 İsmā‘īl’niñ başığa
 Dürr ü cevher saçdı-yā

68
 Bu çoçqarnıñ yüninden⁷¹
 Abdāl aldı mebtūlğa
 Bu çoçqarnıñ terisi
 Sofra anda boldı-yā

69
 Uşbu çoçqarnı algıl
 İsmā‘īl éligin yazğıl
 Hazretke şükür⁷² kılgıl
 Körklüg hediye tedi-yā

70
 İsmā‘īl’niñ aşıldın
 Bir ér kopar neslinden
 ‘Ālem tolgay nūrındın
 Hakk Muhammed érdi-yā

71
 Atı anıñ Muhammed
 Bolğay ümmetge rahmet
 Teşrîf kıldı Hakk cennet
 Dīdār vā‘de kıldı-yā

72
 ‘Āşıqlarnıñ derdige
 Tapar devā tilese
 Kılda tilek bolmasa
 Kaçan tapar tedi-yā

73
 ‘Āşıqlarnı şınayur
 Derdige devā bérür
Kul Süleymān aytuban
 Dōstğa yādgār koydı-yā

67
 Hak fermanını gönderdi,
 Kurban kabul oldu,
 İsmail’in başına,
 İnci cevher saçtı-ya.

68
 Bu koçun yününden,
 Derviş aldı mebtûla,
 Bu koçun derisi,
 Orada sofrası oldu-ya.

69
 Bu koçu al!
 İsmail’in elini çöz!
 Hazret’e şükret!
 Mübarek hediye dedi-ya.

70
 İsmail’in aslından,
 Bir er gelir neslinden,
 Ālem dolar nurundan,
 Hak Muhammed idi-ya.

71
 Adı onun Muhammed,
 Olur ümmete rahmet,
 Şerefleştirdi Hak cennet,
 Cemalini (görmeyi) vaad etti-ya.

72
 Āşıkların derdine,
 Bulur deva dilese,
 Kulda dilek olmasa,
 Nasıl olur dedi-ya.

73
 Āşıkları sınıyor,
 Derdine deva veriyor,
Kul Süleyman söyleyip,
 Dosta yadigar koydu-ya.

⁷¹ yüninden: K2 yündin

⁷² şükür: Vezin gereği *şükür* okunmuştur.

DİZİN

A/Ā

- ‘**Abbās** < *Ar.* Hz. Peygamberin amcalarından, Mekke fethinde Müslüman olan kişi
 ‘**A.** 6
abdāl < *Ar.* Derviş, abdal
 a. 68
açığ: Acı
 a.+m (cân a.) 32
āh < *Far.* Feryat, ah
 ā. ur- 43
āhır < *Ar.* Son
 ā. 4
 ā. bol- 1
aķ: Beyaz, ak
 a. 45
aķız-: Akıtmak
 a.-ğay 41, 43
al-: Almak
 a.-dı 17, 23, 68
 a.-ğıl! 20, 36, 69
 a.-ıñ (sözim a.) 35
 a.-ıp 22
 a.-up çıķdı-yā 17
 a.-ıban 16
alda-: Aldatmak, kandırmak
 a.-dı 19
 ‘**ālem** < *Ar.* Dünya, evren
 ‘ā. 70
almās < *Far.* Elmas
 a.-mas 17
ana: Anne
 a. 47
 a.+m 38, 39, 40, 41, 43, 45, 46
 a.+m dey (meniñ a.) 47
 a.+mğa 36
 a.+lar 47
 a.+sı 13
anda: Orada, o zamanda, onda
 a. 19, 33, 66, 68
anı: Onu
 a. 63, 65

- anıç:** Onun
 a. 71
 a.-men 23
 a.+dur 44
ārām < *Far.* *ārāmīden* Dinlenmek; huzur bulmak
 ā. kıl- 38
arığ Temiz
 a. 16
 ‘**arş** < *Ar.* Gökyüzünün dokuzuncu katı
 ‘a. u kürsī 64
 ‘**āsī** < *Ar.* İsyen eden; günaha giren
 ‘ā. 58
 ‘ā. bol- 32
 ‘ā. bolma- 27, 35
 ‘ā.+ler 33
aşl < *Ar.* Asıl
 a.+ındım 70
 ‘**āşık** < *Ar.* Âşık, sevdalı, seven
 ‘ā.-men 54
 ‘ā.+larnı 73
 ‘ā.+larnıñ 72
at: Ad, isim
 a.+ı 71
at-: Atmak
 a.-dı 24
ata: Ata, baba, ced
 a. 18, 25, 34, 48, 50
 a.+sı 13
ay-: Söylemek
 a.-dı 20, 56
 a.-ğıl! 9
 a.! 11, 28, 29, 30
 a.-dugım 23
ayā < *Ar.+Far.* Ey, hey
 a. 14
ayak: Ayak
 a. uzat- (élig a.) 56
 a.+ım 31, 32
 a.+ım (él a.) 55
 a.+larnı 52
ayrıl-: Ayrılmak
 a.-ğay 41

ayt- Söylemek, demek
a.-ur-sen 30, 63
a.-ur 4, 11, 26, 30, 53, 61, 63
a.-dı 65
a.-ayın 29
a.-uñ (selām a.) 39
a.-ıp 50
a.-uban 73
a.-madı 37
a.-mayın 42
‘azāb < *Ar.* Azap, işkence
‘a. kı1- 33, 63
‘a.+lar 34
‘azīz < *Ar.* Değerli, saygıdeğer
‘a. 30

B

baba < *Far.* Baba
b. 28, 29, 51
b.+m 21, 49
b.+sığa 50
bağla-: Bağlamak
b.-dı 52
b.-ñız 31, 55
bar-: Varmak, ulaşmak
b.-a turur 22
b.-dı-yā 3, 4
b.-dılar 25
b.! 9
b.-ma! 19
b.-mağıl! 20
b.-sañız 39
bar: Var
b. 29
barça: Bütün, hepsi
b. 56, 64
baş: Baş
b. köter- 58
b.+ğa 67
b.+ım kēs- 48
b.+ı 66
b.+ın 14, 15, 16
b.+ığa 16

bat-: Batmak
b.-dı 60
be-ñill < *Ar.* Helal
b. 45
ber-: Vermek → **bér-**
b.-ey cānım 28
b.-gil! 36
bér-: Vermek → **ber-**
b.-ür (devā b.) 73
bīçārelik < *Far.+T.* Çaresizlik
b. 44
bil-: Bilmek
b.-dı 19, 23
b.-dı (işāret b.) 8
b.-güç! 11
b.-medi 15, 37
b.-meyin 32
bile: İle, birlikte → **birle, birlen**
b. (ñasret b.) 37
bir: Bir
b. 1, 10, 70
birle: İle, birlikte → **bile, birlen**
b. (uçı b.) 58
birlen: İle, birlikte → **bile, birle**
b. 54
biryān < *Far.* Kebap; yanmış
b. 40, 47
biz: Biz
b. dek 48
boğ(u)z: Boğaz
b.+ığa 57
b.+ınça 60
b.+nı kēsme-59
bol-: Olmak
b.-updur fermān 22, 26
b.-dı 19, 62
b.-dı (kabül b.) 67
b.-dı (nażar b.) 3
b.-dı-yā 68
b.-dı-yā (āñır b.) 1
b.-sun! yādgār 36
b.-uñuz! (tīz b.) 55
b.-ğay 47, 71

b.-up (égri b.) 57
b.-up (mahrûm b.) 24
b.-up (teslîm b.) 56
b.-ğuçı giryân 40
b.-gum ('âşî b.) 32
b.-madı 24
b.-madı (vefâ b.) 4
b.-ma 'âşî 27
b.-mañ! 58
b.-mañ 'âşî 35
b.-masa 72
b.-maydur (çâre kılp b.) 44

boş: Boş

b. kıyma- 31

bu (I): Bu (işaret sıfatı)

b. 1, 19, 37, 58, 62, 68

bu (II): Bu (işaret zamiri)

b. 40, 61

b.+dur 27

butağ: Budak, dal; evlat → **şâh**

b.+ımdın ayrıl- 41

buyruğ: Buyruk, emir

b.+ın 55

C

cân < *Far.* Can, ruh

c. 26, 31, 32, 53

c.+ğa şafâ kél- 2

c.+ım 30

c.+ım bér- 28

c.+ımğa 3

c.+ım 5

Cebbâr < *Ar.* Tanrı

C. 33, 63, 7

Cebra'îl < *Ar.* Cebrail, vahiy meleği

C.+ge 9

cennet < *Ar.* Cennet

c. 71

cevher < *Ar.* Elmas, değerli taş

c. saç- (dürr ü c.) 3, 67

cevlân < *Ar.* Dolaşma, gezinme

c. kılp- 66

ciger-bend < *Far.* Ciğer bağı

c. 30

cihân < *Far.* Dünya, âlem

c. 13

Ç

çâre < *Far.* Çare, çözüm yolu

ç. kılp bolmaydur 44

çek-: Çekmek

ç.-di (dünyâ émgekin ç.) 4

ç.-gil! (sürme közige ç.) 14

çend < *Far.* Bir süre

ç. kılp- (her ç.) 59

çet-: Çevirmek

ç.-mes (yüzün ç.) 5

çık-: Çıkmak

ç.-dı 18

ç.-dı-yâ (alıp ç.) 17

D

dek: Gibi, benzer, eş → **dey**

d.(biz d.) 48

derd < *Far.* Dert, gam, keder

d.+ge 40

d.+ige 72, 73

devâ < *Ar.* devâ' İlaç, deva

d. 72

d. bér- 73

dey: Gibi, benzer, eş → **dek**

d. (meniñ anam d.) 47

dîdâr < *Far.* Yüz, çehre; görünme;

kavuşma; Hak

d. 4, 5, 33, 71

d.+ımğa 42

döst < *Far.* Arkadaş

d.+ğa 14, 73

d.+lar 1, 21

du'â < *Ar.* Allah'a yalvarma, niyaz

d.+da 45

dünyâ < *Ar.* Dünya, yer yuvarlığı

d. 1, 2

d. émgekin çek- 4

dürr < *Ar.* İnci

d. ü cevher saç- 3, 67

düşvār < *Far.* Güç, zor
d. 33

E / É

eger < *Far.* Eğer, şayet
e. 29

esrār < *Ar.* Sırlar, gizler
e. 3

ev: Ev → év
e.+ige 12

evvel < *Ar.* Önce, ilk, başlangıç olarak
e. 31

ey: Seslenme edatı
e. 53

égri: Eğri
é. bol-57

éki: İki → ékki
é. 10

ékki: İki → éki
é. 13
é.+si 18

ékkinçi: İkinci
é. 35

él: İl, memleket
é. 31, 32
é. ayakım 55
é.+niş 46

élig: El
é. ayak uzat- 56
é.+in yaz- 69
é.+in tut- 18
é.+lerin 52

élt-: İletmek, göndermek, götürmek
é.-e turur 21
é.-edür 22
é.-ey 14
é.-ip 8, 36

émgek: Sıkıntı, eziyet
é.+in çek- (dünyā e.) 4

ér-: İmek, olmak
é.-di (Hācer é.) 13
é.-di-yā (Hakḳ Muhammed é.) 70

ér: Er, yiğit

e. 70

éren: Ermiş; veli
é. 1

éşit-: İştirmek, duymak
é.-gil 2

éw: Ev → ev
é.+ge 39, 39

F

faşih < *Ar.* Açık ve güzel konuşan
f. 62

fedā < *Ar.* Gözden çıkarma, uğruna verme,
kurban
f. kıl- 5, 53

fermān < *Far.* Emir, padişah tarafından
verilen yazılı emir
f. bol- 22, 26

f. yetil- 9

f.+ıñ 27

f.+ı 62

f.+ın 49, 67

ferzend < *Far.* Oğul, çocuk
f. 30, 40, 47

figān < *Far.* Feryat, bağırma, çığlık
f. kıl- (zār u f.) 64

firdevs < *Ar.* Cennet
f. 66

G

giryān < *Far.* Ağlayan, ağlayıcı
g. (zār-ı g.) 47
g. bol- 40

H / Ĥ / Ħ

Hācer < *Ar.* Hz. İbrahim'in karısı, Hz.
İsmail'in annesidir
Ĥ. 12, 14, 15

Ĥ. érđi 13

Ĥak(k) < *Ar.* Tanrı
Ĥ. 44, 49, 54, 55, 67, 70, 71

Ĥ.+niş 27, 45, 62

Ĥ.+dm 9, 22, 26

ĥakḳında < *Ar.+T.* İlişkin
ĥ. 40, 47

hakīm < *Ar.* Bilge, hikmetli sözler eden

h. 11

hālet < *Ar.* Durum, hal

h.+de 48

Ḥalīl < *Ar.* İbrahim peygamber → **İbrāhīm**

H. 8, 9, 11, 12, 17, 26, 30, 53, 59

H.+niñ 60

hasret < *Ar.* Özlem

h. bile 37

h. içre 42

havz < *Ar.* Cennetteki kevser suyunun toplandığı havuz

h.-ı kevserni 66

hazret < *Ar.* Sayın, saygılı, yüce, ulu

h.+ke 65, 69

hedye < *Ar. hediye* Armağan, hediye

h. 69

hem < *Far.* De, dahi

h. 48

her < *Far.* Her, her bir

h. 30

h. çend 59

hīç < *Far.* Asla

h. 59

himmet < *Ar.* Çaba, emek, gayret

h.+i 1

hoş < *Far.* İyi, güzel

h. 13, 21

hüküm < *Ar.* Karar, hüküm

h. 44

h.+i 44

h.+in 51

h.+ine 54

h.+üni 45

İ

iblis < *Ar.* Şeytan

i. 19, 23, 24

İbrāhīm < *Ar.* İbrahim peygamber → **Ḥalīl**

İ. 52, 57, 7

İ.+dir 13

iç: İç

i.+i 19

i.+inde 10

i.+ine 25

iç-: İçmek

i.-sün 45

içkeri: İçeri, iç

i. 17

içre: İçeri, iç

i. (hasret i.) 42

indür-: İndirmek

i.-di 65

iñre-: İnlemek, ağlamak

i.-di 64

iñreş-: Ağlaşmak

i.-ip 6

İsmā'īl < *Ar.* İsmail peygamber

İ. 10, 12, 13, 14, 18, 20, 23, 58, 69

İ.+ni 19, 61

İ.+niñ 2, 67, 70

iş: İş, çalışma

i.+i 33

i.+ni 19

işāret < *Ar.* Alamet, iz

i. bil- 8

K / Қ

ķabūl < *Ar.* Kabul etme, razı olma

ķ. bol- 67

ķ. ķıl- 11, 28, 29, 30, 53

ķaç-: Kaçmak

ķ.-dı 24

ķaçan: Nasıl, ne zaman

ķ. 39, 47, 72

ķahr < *Ar.* Yok etme, öldürme, helak etme

ķ. (né ķ.) 62

ķ. ķıl- 59

ķ.+ı 60

ķal-: Kalmak

ķ.-dı-yā 37, 42

ķ.-mañız 49

ķalem < *Ar.* Kalem

ķ. (levh-i ķ.) 64

ķan: Kan

ķ. 41

- ķ.+ım** 32
ķ.+ımmı 21
ķ.+ıı 20
ķanlıĝ: Kanlı
ķ. 36, 38
ķara: Kara, siyah
ķ. 66
ķarama-: Bakmak, gözetmek
ķ.-may 23
ķarār < Ar. Durma
ķ. ķıl- (zamān ķ.) 25
ķattıĝ: Çok
ķ. 49
ķeç-: Geçmek → **ķeç-**
k.-ti 1
k.-di 4
ķel-: Gelmek → **ķél-**
k.-di 60
ķerek: Gerek, lazım
k. 7
ķerīm < Ar. Cömert, kerem sahibi
k. 11
ķes-: Kesmek → **ķés-**
k.-dim 51
k.-medi (boĝuznı hıç k.) 59
ķevşer < Ar. Cennet'te bir havuz ve bu havuzun suyu
ķ.+ni (havz-ı k.) 66
ķeç-: Geçmek; vazgeçmek → **ķeç-**
k.-düm (sendin k.) 51
ķél-: Gelmek → **ķel-**
k.-di 12, 60
k.-di (tilge k.) 62
k.-di (şafā k.) 3
k.-di-yā 8
k.-di-yā (cānga şafā k.) 2
k.-di-yā (yād k.) 1
k.-iı 1
k.-ip 38
ķéltür-: Getirmek
k.-di 8, 65
ķés-: Kesmek → **ķes-**
k.-er-sen 61
k.-eyin 63
k.-er (başım k.) 48
k.-mes-sen 61
k.-megil! 63
k.-gil! 63
ķét-: Gitmek
k.-er 2
k.-di-yā 16, 24
ķéydür-: Giydirmek
k.-üp 16
ķıl-: Kılmak, yapmak
ķ.-ur-men ķurbān 26, 53
ķ.-ur ('azāb ķ.) 33, 63
ķ.-ay (ķabül k.) 30
ķ.-ayın (ķurbān ķ.) 11
ķ.-dı 6
ķ.-dı (her çend ķ.) 59
ķ.-dı (nażar ķ.) 23
ķ.-dı (teşrîf ķ.) 71
ķ.-dı-yā (cevlān ķ.) 66
ķ.-dı-yā (fedā ķ.) 5
ķ.-dı-yā (ķahr ķ.) 59
ķ.-dı-yā (ķurbān anı ķ.) 65
ķ.-dı-yā (münācāt ķ.) 52
ķ.-dı-yā (vā'de ķ.) 71
ķ.-dı-yā (zamān ķarār ķ.) 25
ķ.-dı-yā (zār u figān ķ.) 64
ķ.-dim (fedā ķ.) 53
ķ.-ĝay 46
ķ.-ĝay (ārām ķ.) 38
ķ.-ĝıl! (ķabül k.) 11, 53
ķ.-ĝıl! (ķurbān k.) 36
ķ.-ĝıl! (raĝīm k.) 46
ķ.-ĝıl! (şükr k.) 69
ķ.-ıı! (ķurbān ķ.) 28
ķ.-ııız 55
ķ.-ip (ķurbān ķ.) 8
ķ.-ip bolmaydur (çāre ķ.) 44
ķ.-maĝıl (raĝīm ķ.) 27
ķ.-maıız (raĝīm ķ.) 35
ķ.-saıız 28
ķ.-saıız (ķabül ķ.) 29
ķ.-sun (ķurbān ķ.) 9

- ķ.-uban (ķabūl ķ.)** 28
ķın: Eziyet
ķ. ķōr- 34
ķıŝŝa < *Ar.* Hikaye, rivayet
ķ.+sı 2
ķıyāmet < *Ar.* Dünyanın sonu
ķ. 34
ķim: Kimse, kim
ķ. 27, 30
ķir-: Girmek
ķ.-di 17
ķ.-diler 25
ķ.-señiz 39
ķizle-: Gizlemek
ķ.-ben 17
ķoçķar: Koç
ķ. 65, 66
ķ.+nı 69
ķ.+nıñ 68
ķol: El
ķ.+ıĝa 23
ķop-: Kopmak; aniden belirmek
ķ.-ar 70
ķ.-dı 52, 57
ķ.-ĝıl 12, 14, 27
ķoŝ-: Baĝlamak
ķ.-uban (ayakların ķ.) 52
ķoy-: Koymak, içine yerleŝtirmek;
 bırakmak
ķ.-dı 57
ķ.-dı (tācını başıĝa ķ.) 16
ķ.-dı (yüzün yérge ķ.) 56
ķ.-dı-yā (yüzün yere ķ.) 50
ķ.-dı-yā 18, 73
ķ.-mañ! (boş ķ.) 31
ķ.-mañız 49
ķ.-uñ! (yüzimni yérge ķ.) 35
ķōk: Gök, gökyüzü
ķ. 64,
ķ. 66
ķōñül: Gönül
ķ. üz- 55
ķ.+niñ 10
ķ.+i 38
ķ.+inde 12
ķōp: Çok
ķ. 43, 52
ķōr-: Görmek
ķ.-di 12, 3, 7
ķ.-diler 25
ķ.-geç 38
ķ.-geli 21
ķ.-gey (ķın ķ.) 34
ķ.-gey 38
ķ.-señiz 39
ķ.-medi (toya ķ.) 37
ķ.-megey 33
ķōrklüg: Güzel
ķ. 65, 69
ķōter-: Kaldırmak, yükseltmek
ķ.-di (baş ķ.) 58
ķōy-: Yanmak, tutuŝmak
ķ.-er 49
ķōz: Göz
ķ.+de 6
ķ.+in yum- 48
ķ.+iĝe çék- (sürme ķ.) 14
ķ.+iĝe sürt- (sürme ķ.) 15
ķ.+in 16
ķōzyaŝı: Gözyaşı
ķ.+nı 43
ķul: Kul, köle
ķ. 23
ķ.+da 72
ķulaķ: Kulak
ķ. 29
ķul Süleymān Kul Süleyman
ķ. 73
ķurbān < *Ar.* Allah'ın rızasını kazanmaya
 vesile olan ŝey; kurban
ķ. 7, 22, 25, 28, 67
ķ. ķıl- 8, 9, 11, 26, 28, 36, 53, 65
ķurı-: Kurumak
ķ.-ĝay 41
ķün: Güneŝ, gün
ķ. 34

kürsî < *Ar.* Yeryüzü
k. ('arş u k.) 64

L

lafz < *Ar.* Söz
l.+ındm 6

lāyık < *Ar.* Yakışan, yaraşır
l.-men 54

levh < *Ar.* Levha
l.-i kalem 64

M

maḥrūm < *Ar.* Bahtsız, nasipsiz, istediğini
elde edemeyen
m. bol- 24

maḥa: Bana
m. 27, 35

ma'nî < *Ar.* Mana, engel
m.+sin 3

mebtül < *Ar.* Kesilen, koparılan şeylerden
üretilen eşya; hırka (?)
m.+ğa 68

Mekke < *Ar.* Kâbe'nin bulunduğu kent
M. 18

melāyik < *Ar.* melā'ik Melekler
m. 65

mel'ūn < *Ar.* Lanetlenmiş
m. 24

men: Ben
m. 23, 29, 51
m.+din 55
m.+i 21, 28, 37, 43, 45, 46, 54
m.+iḡ 10, 20, 61
m.+iḡ anam dey 47

miḥnet < *Ar.* Sıkıntı, acı, eziyet
m.+ke 5

mihribān < *Far.* Sevgili
m. 48

Minā < *ö.a.* Minā Dağı → **Minā Tağı**
M. 8, 20, 50

miskīn < *Ar.* Zavallı, çaresiz
m. 15, 52, 54, 57

Muḥammed < *Ar.* Hz. Muhammed →
Mustafā, Server
M. 70, 71

mundağ: Böyle, bunun gibi
m.+dur 44

muḡ: Sıkıntı, derd
m.+ğa kal- 49
m.+m 37, 42

muḡlu: Sıkıntılı, dertli → **muḡluğ**
m. 46

muḡluğ: Sıkıntılı, dertli → **muḡlu**
m. 39, 40, 41, 49

murād < *Ar.* İstek, arzu
m.+ığa 42

Mustafā < *Ar.* Hz. Muhammed →
Muḥammed, Server
M.+mıḡ 6

mü'min < *Ar.* İnanan, iman eden
m. 2

münacāt < *Ar.* Allah'a yakarma
m. kıl- 52

mürsel < *Ar.* Gönderilmiş
m. 4

N

naẓar < *Ar.* Bakış, bakma
n. bol- 3
n. kıl- 23

ne: Ne → **né**
n. 30, 46, 61
n.+dür 26
n. sebedür 58

nebî < *Ar.* Peygamber
n.+ler 4

né: Ne → **ne**
n. kaḥır 62

néçük: Nasıl
n. 21, 40, 63

niçün: Niçin
n. 21

nesl < *Ar.* Kuşak, nesil
n.+indin 70

nūr < *Ar.* Işık

n.+ımdın 70

O

oğlan: Erkek evlat

o. 26

oğ(u)l: Oğul, erkek evlat

o. 18, 25, 50

o.+t1 15, 46,

o.+n1 9, 48

o.+um 11, 51, 53

ol (I): O (İşaret sıfatı)

o. 7, 17, 33, 62

ol (II): O (İşaret zamiri)

o. 37

or(u)n: Yer

o.+t1 33

ot (I): Ateş

o. bol- 19

o.+ğa yan- 49

ot (II): Kök, bitki

o.+m1 66

otla-: Otlamak

o.-lar (otnı o.) 66

oyna-: Oynamak, hareket etmek

o.-ğay 46

Ö

öl-: Ölmek

ö.-ey 54

‘ömür < *Ar. ‘ömr* Ömür

‘ö.+ni 5

ör-: Örmek

ö.-di-yā (saçlarını ö.) 15

öt-: Geçmek; kesmek

ö.-medi 57, 59, 59

ötrü: Sonra

ö. 54

P

pend < *Far.* Öğüt

p.+imni 20

peygamber < *Far.* Haberci, peygamber

p. 7

pıçak: Bıçak

p. 17, 22, 57, 57, 59, 60, 62

p.+n1 17, 38, 60

pîr < *Far.* Tarikat kurucusu

p.+imdin 3

R

rahîm < *Ar.* Çok merhametli

r. kıl- 27, 35, 46

Rahman < *Ar.* Çok merhametli Tanrı

R. 53

rahmet < *Ar.* Merhamet

r. 71

râz < *Far.* Sır, giz

r.+m 37, 56

rızâ < *Ar. rızâ* Razılık, hoşnutluk; istek

r.+m 10, 27

r.+η 26

rivâyet < *Ar.* Bir haber, söz ya da olayın hikayesi

r. kıl- 6

S/Ş

saç: Saç

s.+larını ör- 15

saç-: Saçmak, dağıtmak

s.-dı-yā (dürr ü cevher s.) 67

s.-dı-yā (közde yaşın s.) 6

şādık < *Ar.* Bağlı, yürekten bağlı

ş.-men 54

şafâ < *Ar. şafâ* Safılık; dertsizlik, gönül rahatlığı

ş. kél- 3

ş. kél- (cānga ş) 2

ş.+sı 13

şahâbe < *Ar.* Sahipler

ş.+ler 6

sahra < *Ar.* Kır, ova

s.+larda 43

saña: Sana

s. 53

sanç-: Saplamak, kesmek

s.-ıyız 58

- sansız:** Sayısız
s. 65
- sat-:** Satmak
s.-mas 5
- sebeP** < *Ar.* Neden, sebep
s.+dür (ne s.) 58
- selām** < *Ar.* Selam
s. ayt- 39
- sen:** Sen
s. 14, 30, 63
s.+din 51
s.+din keç- 51
s.+ti 22, 26
- server** < *Far.* Peygamber, Hz. Muhammed
→ **Muhammed, Mustafā**
s. 7
- sev-:** Sevmek
s.-er 21
- sevüglük:** Sevgili
s. (éki s. sığmas bir köñülniñ içinde)10
- sıba-:** Okşamak
s.-dı 16
- sıçra-:** Sıçramak, yakalamak
s.-gay 32
- sığ-:** Sığmak, içine almak
s.-mas (éki sevüglük s. bir köñülniñ içinde) 10
- şına-:** Sınamak, denemek
ş.-yur 73
- sırr** < *Ar.* Giz
s.+dur 61
s.+nı 37
s.+ım 11
s.+ın 12
- siz:** Siz
s. 48
s.+ge 32
s.+ıñdür 34
- sofra:** Sofra
s. 68
- söz:** Söz; vasiyet
s. 34
- s.+i 24
s.+ni 34
s.+ım 1, 2, 28, 29, 31, 61
s.+ım al- 35
- sözle-:** Söz söylemek
s.-di 62
- sula-:** Sulamak
s.-p 66
- süçük:** Tatlı
s.+dür 31
- sürme:** Sürme
s. közige çek- 14
s. közige sürt- 15
- sürt-:** Sürtmek, sürmek
s.-üp (sürme közige s.) 15
- süt:** Süt
s.+in 45
- Ş**
- şāh** < *Far.* Dal → **butağ**
ş.+ı 41
- şehr** < *Far.* Kent, şehir
ş.+indin 18
- şeytān** < *Ar.* İblis, şeytan
ş.+ğa 24
- şük(ü)r** < *Ar.* Minnet ifadesi, teşekkür
ş. kıl- 69
- T / T**
- tāc** < *Ar.* Taç
t.+ın başıga koy- 16
- tağ:** Dağ
t. 25
t.+ı 50
t.+ma 8
- ţama'** < *Ar.* Tamah, açgözlülük; arzu
t.+nı 51
- tamuğ:** Cennet
t. 33
- tap-:** Bulmak
t.-ar 72
- tapa:** Tarafa, -e doğru
t. 20

- tara-:** Taramak
t.-dı (oğlı başın t.) 15
- taş:** Taş
t.+nı 23, 24, 61
t.+ka ur- (pıçakını t.) 60
t.+da 60
t.+ı 19
- tāze** < *Far.* Körpe
t. 41
- ten** < *Far.* Ten, beden
t.+im 54
- tepren-:** Hareket etmek, kıvılcıktanmak
t.-gey 32
- teri:** Deri
t.+si 68
- teslīm** < *Ar.* Teslim
t. bol- 56
- teşrīf** < *Ar.* Teşrif, şerefleendirme
t. kıl- 71
- té-:** Demek, söylemek
t.-di 58, 9
t.-di-yā 7, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 19, 20, 21, 22, 23, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 51, 53, 54, 55, 58, 61, 62, 63, 69, 72
- tégür-:** Değirmek, dolaştırmak
t.-di 67
- téve:** Deve
t.+ni 8
- til:** Dil
t.+ge kél- 62
t.+ni 62
- tile-:** Dilemek, istemek
t.-gen 5
t.-se 72
t.-sün! 10
- tilek:** Dilek, istek
t. 72
- titre-:** Titremek
t.-di 50, 64
t.-p 60
t.-yü 64
- tīz** < *Far.* Tez, çabuk
t. bol- 55
- tol-:** Dolmak
t.-ğay 70
- ton:** Don, elbise
t.+umnı 36, 38
t.+lar 16
- toy-:** Doymak
t.-a körmedi 37
t.-mayın 42
- tök-:** Dökmek
t.-er 20, 21
- tur- (I):** Durmak, beklemek
t.-dı-yā 56, 57, 60
- tur- (II):** Olmak; (y.f.)
t.-ur (bara t.) 22
t.-ur (élte t.) 21
- tut-:** Tutmak, yakalamak
t.-dı 1, 12
t.-dı (éligin t.) 18
t.-ğıl! 27
t.-sun! 45
t.-uñ! 29, 51
t.-ıñız 31
t.-a 48
t.-mağan 34
t.-mas-sén 61
- türlüg:** Türlü, çeşitli
t. 34
- tüş:** Düş, rüya
t.+inde 7
- tüz-:** Hatırı hoş olmak
t.-gey 40
t.-megey (anam köñli t.) 38

U

- u** < *Far.* Ve → ü
u. figān kıl- 64
u. kürsī ('arş u.) 64
- uç:** Uç
u.+ı birle 58
- unut-:** Unutmak
u.-masun 45

ur-: Vurmak

u.-up (āh u.) 43

u.-dı (pıçaknı taşka u.) 60

uşbu: İşte bu

u. 69

uzat-: Uzatmak

u.-ıp (élig ayak u.) 56

Ü

ü < *Far.* Ve → u

ü. cevher saç- (dürr ü.) 3, 67

üç: Üç

ü. 29

üçünci: Üçüncü

ü. 36

ümîd < *Far.* Ümit, umut

ü.+im 51

ümmet < *Ar.* Bir peygambere inananlar

ü.+ge 71

üz-: Kesmek, koparmak

ü.-dim 51

ü.-üniz (köñül ü.) 55

V

vā'de < *Ar.* Ecel

v. kııl- 71

vefā < *Ar.* Ölüm

v. bol- 4

Y

yā < *Ar.* Ey, hey

y. 10

yād < *Far.* Anma, hatırlama

y. kél- 1

yādgār < *Far.* Yadigar, hatıra

y. 73

y. bol- 36

yalguz: Yalnız, tek

y. 39

yan-: Dönmek

y.-ğıl 20

y.-mañız (otğa y.) 49

yapan: Issız kır, ova

y.+ğa 18

yarlıg: Ferman

y. yiber- 7

yaş: Yaş, gözyaşı

y.+ın saçdı-yā 6

y.+lardin ağız- (kan y.) 41

yaşur-: Saklamak, gizlemek

y.-up 17

yat-: Yatmak

y.-mas 5

yaz-: Açmak

y.-ğıl (éligin y.) 69

yel: Rüzgar

y.+ge 5

yer: Yer, yeryüzü

y. 64

y.+ni 25

y.+e koy- (yüzin y.) 50

y.+ge koy- (yüzni y.) 56

y.+ge koy- (yüzimni y.) 35

y.+idir 44

yetil-: Yetişmek

y.-di (fermān y.) 9

yét-: Yetişmek, ulaşmak

y.-meyin 42

yıgla-: Ağlamak

y.-dı 50

y.-ğay 43

yiber-: Göndermek

y.-di (yarlıg y.) 7

yip: İp

y. 17, 22

yitig: Keskin

y. 22

yokla-: Kaybetmek, yitirmek

y.-ğay 43, 46

yu-: Yıkamak, temizlemek

y.-ğıl 14

yum-: Kapamak, yummak

y.-uñ! (közin y.) 48

yüg(ü)r-: Koşmak

y.-üben 24

yüñ: Yün

- y.+iden 68
yüz (I): Yüz (100)
 y. 8
yüz (II): Yüz
 y. 65
 y. **ķoy-** (*yola ķıkmak*) 18
 y.+i 59
 y.+in 12, 21
 y.+in **ķetmes** 5
 y.+in **yere ķoydı-yā** 50
 y.+ni **yerge ķoy-** 56
 y.+imni **yerge ķoyuķ** 35
yüz (III): Aķız
 y.+i (**pıķaķ y.**) 57

Z

- zamān** < *Ar.* Zaman
 z. **ķarār ķıl-** 25
zār < *Far.* Aķlayan, inleyen
 z. 50
 z. u **figān ķıl-** 64
 z.-1 **giryān** 47
 z.+in 42
zengār < *Far.* Pas
 z.+1 2

Sonuç

Kışsa-ı Hazret-i İsmâ'îl manzum hikayesinin ses ve şekil özellikleri incelendiğinde, eserin Çağatay Türkçesi yazı dili özelliği taşıdığı görülmektedir. Söz konusu kıssada geçen arkaik sözcüklerden kimileri şunlardır: *açıg, arıg, émgek, körklüg, sansız, sıba- vb.*

Metinde, 96 Arapça (%28); 40 Farsça (%11); 210 Türkçe (%61) sözcük; *Arapça+Farsça, Farsça+Türkçe, Arapça+Türkçe* yapılarında ise birer sözcük kullanılmıştır. Türkçe sözcüklerin %61 oranında kullanılmış olması, hikmetlerin sade bir dille kaleme alındığını göstermektedir. Bu sade anlatım deyimlerle kuvvetlendirilmiştir: *bir köñülniñ içinde éki sevüglük sıgmas* “Bir gönlün içine iki sevgili sığmaz” [10]; *tāze şāhı kıru-* “taze dalı kurumak; evladını yitirmek” [41]; *kan yaşların akız-* “kan yaşlarını akıtmak” [41]; *murādığa yétme-* “muradına erişememek” [42]; *dīdārimğa toyma-* “yüzüne doymamak” [42]; *ağ sütün be-ħill kııl-* “ak sütünü helal etmek” [45]; *köyer otğa yan-* “için için yanmak” [49]; *meniñ sözim tutmas-sén* “söz tumak” [61]; *tilge kélđi* “dile gelmek, konuşmak” [62]; *yüz koy-* “yola çıkmak” [18].

Çalışmamıza konu olan bu manzum metnin çözümlenmesiyle hem dil ve kültür malzemesinin ortaya çıkarılmasına, hem de Yesevîlik araştırmalarına küçük bir katkı sağlanmaya çalışılmıştır.

Kısaltmalar**Ar.:** Arapça**bk.:** Bakınız**Far.:** Farsça**K1:** Kazan Devlet Üniversitesi Fennî Kütüphane’de bulunan yazma.**K2:** *Bakırgan Kitabı* 1884 Kazan baskısı.**KE:** Kıssaşü’l-Enbiyâ**KHİ:** Kıssa-ı Hz. İsmâ‘îl**nşr.:** Neşreden**T.:** Türkçe**v.:** Varak**Transkripsiyon Alfabeti**

ا	a, ā, e	ش	ş
آ	a, ā	ص	ş
ى، اى، ی	é, ı, i, ĩ	ض	ž
و، او، و	o, ô, ô, u, ü, ū	ط	ţ
ء	’	ظ	z
ب	b, p	ع	‘
پ	p	غ	ğ
ة	t	ف	f
ت	t	ق	q
ث	s	ك	g, k
ج	c, ç	ل	l
چ	ç	م	m
ح	h	ن	n
خ	h	نك	ŋ
د	d	و	v
ذ	z	ؤ	w
ر	r	ه	a, e, h
ز	z	ى	y
ژ	j		
س	s		

Kaynaklar

- ATA, A. (1997). *Kıssaşü'l-Enbiyâ (Giriş, Metin, Tıpkıbasım)*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları: 681-1.
- ERASLAN, K. (1993). *Ahmed-i Yesevî Dîvân-ı Hikmetten Seçmeler*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- ERASLAN, K. (1992). Divan-ı Hikmet Nüshalarının Dili. *Milletlerarası Ahmed Yesevî Sempozyumu Bildirileri 26-27 Eylül 1991*, 21-23, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- GÖLPINARLI, A. (1985). *Mesnevî Tercemesi ve Şerhi I-IV*. İstanbul: MEB.
- GÜNGÖR, Ş. (1987). *Fuzûlî, Hadikatü's-süedâ*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- HARMAN, Ö. (2001). İsmail, İstanbul: *TDVİA*, 23, 76-80.
- KANAR, M. (2003). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. İstanbul: Derin Yayınları.
- KARA, M. (1998). Hikmet. İstanbul: *TDVİA*, 17, 518-519.
- KAYA, Ö. (1988). Süleyman Hakim Ata Bakırgani ve Şiirleri. *Türk Dilleri Araştırmaları* 8: 73-209.
- KAYA, Ö. (2007). *Tezkire-i Hakîm Ata Bir Yesevî Dervişinin Menkabevi Hayatı*. Ankara: Köksav Yayınları.
- LEVEND, A. (1984). *Divan Edebiyatı, Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar*. İstanbul: Enderun Kitabevi, 112.
- SERTKAYA, A. (2010). Kul Süleyman (Bakırgani) ve Yunus Emre Şiirleri. *Türk Dili Edebiyatı Dergisi: XXXIX*: 161-208.
- STEINGASS, F. A. (1975). *Comprehensive Persian-English Dictionary*. Beriut: (New Print).
- Şeyh Süleyman Efendi. (H.1298). *Lügat-ı Çağatay ve Türkî-i Osmânî*. İstanbul.
- Süleyman Çelebi. (1311/1893-1894). *Hikaye-i Mevlidi'n-Nebî*. İstanbul: Matbaa-ı Osmaniye.
- TEKCAN, M. (2003). İmâm-ı Azam Ebû Hanîfe'nin Kıssası. *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 15, 121-168.
- TEKCAN, M. (1997). *Hakîm Ata ve Bakırğan Kitabı*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TEKCAN, M. (2006). Hakîm Ata'nın Ahir Zaman Kitabı. *Bilig*, 37 (Bahar), 21-55.
- TEKCAN, M. (2007). *Hakîm Ata Kitabı*. İstanbul: Beşir Kitabevi.
- TEKCAN, M. (2008). *Hakîm Atanın Hz. Meryem Kitabı*. İstanbul: Beşir Kitabevi.
- TULUM, M. M. (2003). Yeni Bir 'Hikmetler Mecmuası' Münasebetiyle Yesevî Çalışmaları Üzerine Kısa Bir Değerlendirme ve İbrahim Kıssası, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 30, 499-516.
- ULUDAĞ, S. (2001). *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- UZUN, M. (2001). İsmail, İstanbul: *TDVİA*, 23, 80-82.
- ÜNLÜ, S. (2013). *Çağatay Türkçesi Sözlüğü*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- <http://incil.info/VUL/arama/Ibraniler+11: 17> (23.10.2015)
- <http://kutsal-kitap.net/bible/tr/index.php?id=25&mc=1&sc=4#12> (23.10.2015)
- <http://kutsal-kitap.net/bible/tr/index.php?id=26&mc=1&sc=4> (23.10.2015)
- <http://mushaf.diyaret.gov.tr/#> (19.10.2015)

رسول موعودین شیبته اولان نیک یار است
 قل سلیم اخصوف ایدر کول ازمه یارید
 ظاهربان کیم اربنه نوره صی کلمدی یا
 رسول موعودین ایتسا ووستور بادا کوزیدیا

کیرنگه کوشتا بویوشا کیم افر بولدی یا
 سوزیم ایشته کل بویوشون کوشا دینا کلدی
 جانم صفا کلمدی بویوشون نظر بولدی
 ارسن ایشته کلدی کوشا کوشا کلدی
 ویدار تیکل کوشا کوشا کوشا کوشا
 قیلدی عباس رورایت معطیفه کوشا کوشا
 اول ازم کوشا کوشا کوشا کوشا
 خلیفه ایشته کلدی بویوشون کوشا کوشا
 عقیدن آمان تیکدی کوشا کوشا کوشا
 ایک کوشا کوشا کوشا کوشا کوشا
 خلیفه ایشته کلدی کوشا کوشا کوشا
 خلیفه اول کوشا کوشا کوشا کوشا
 هاجر ایشته کلدی کوشا کوشا کوشا

ای هاجر سون قوبور سما خیرا باشین نوبخل
 مسکینا هاجر سولدی اول کوشا باشین نوبخل
 باشین کوزیم سبادی تا جهیم نوبخل
 خلیفه ایشته کلدی کوشا کوشا کوشا
 اسمی ایشته کلدی کوشا کوشا کوشا
 ایلیم سون ایشته کلدی کوشا کوشا
 ایدان اسمی ایشته کلدی کوشا کوشا
 قانق کوشا کوشا کوشا کوشا
 جوقورون کوشا کوشا کوشا کوشا
 اسمی ایشته کلدی کوشا کوشا کوشا
 کوشا کوشا کوشا کوشا کوشا
 آنا اولکل اول بار دینا ایشته کلدی کوشا
 خلیفه ایشته کلدی کوشا کوشا کوشا
 رضام بویوشون کوشا کوشا کوشا
 بویوشون کوشا کوشا کوشا کوشا
 اوج سوزیم بولدی کوشا کوشا کوشا

خلیل انصاری فرزند کورین جانم طرب
 اول سوزم تو خورشید را باغ غلامان
 جانم ای عزیز بی این ایوانم از کج
 علی مدار عشق تو سوزانم کوه دینار
 قریان کوه قین کوه کانی اما سوزن تو صفای
 ای گل سوزم نامانی سوزم کوه تو یکن
 اولم بی تو ای بان بلیغ قانقیز تو یمنه الفی
 بوسه زدن اولم بی تو کوه گوری
 کلبه بی باقیه کوه کانی نام کوئلیه تو خطای
 چکان ایوان کانی سسکه ایوان کانی سوزن
 اقامه بی تو خورشید کویان فرزند عشقو ربان
 بو تاقه نسیم ایلی آناه شایه تو همایان
 لولو بی تو ایوان دیواریم تو حق حایان
 انام من بو قنای کوز یا شایه آفرجهان
 حسی کلیم سوزن خورشید بولامی دور
 حسی کلیم سوزن کوه قین خورشید سوزن
 ابرو کم سن انصاری قبول قنای بقیدی یا
 ایوان آفرینش تو یمنه الفی جهان کوه کورین
 سزما قائم سحر ایلی عیانت بولوش تو کایا
 عذاب قیلمه اولم بی ما رو کوه تو یمنه الفی یا
 تو کوه کخطاب لار کوه کانی سوزن تو یمنه الفی
 مناریم قیدی ایلی کوه مالکله خاص بقیدی یا
 ایلیت آفرینش کوه کانی سوزن کوه کانی یا
 مونکیم از زمین انصاری سوسه بیله آفرین
 قانقیز تو سوزن کوه کانی کوه کانی یا
 مونکیم کوه کانی کوه سسکه ایوان بقیدی یا
 چو کوه کانی بود کوه کانی کوه کانی یا
 حان یا شلار دیوانم کوه کانی کوه کانی یا
 مونکیم از زمین انصاری حوسه ایلی یا
 سوزن کوه کانی کوه کانی کوه کانی یا
 چو کوه کانی کوه کانی کوه کانی یا
 حوسه ایلی کوه کانی کوه کانی کوه کانی یا
 حوسه ایلی کوه کانی کوه کانی کوه کانی یا

الاعراق

ایوان آفرینش ایوان آفرینش ایوان آفرینش
 انالار دانه از کویان فرزند عشقو ربان
 سزاهم مهربان کوه کانی کوه کانی یا
 قیتیح مونکیم قانکله کوه کانی کوه کانی یا
 آنا اوغور یغلام ایلی نیستا تاغ سوزدی
 اولم کوه کانی سوزن کوه کانی سوزن کوه کانی یا
 مسکیم از زمین انصاری کوه کانی کوه کانی یا
 خلیل انصاری کوه کانی کوه کانی کوه کانی یا
 من مسکیم صابوقه ایلی کوه کانی کوه کانی یا
 ایوان آفرینش کوه کانی کوه کانی کوه کانی یا
 باده درازین ایوان کوه کانی کوه کانی یا
 سکیم از اقامه قویلم چاقا بولوش تو یمنه الفی یا
 ایلیت آفرینش کوه کانی کوه کانی کوه کانی یا
 ایلیت آفرینش کوه کانی کوه کانی کوه کانی یا
 ایلیت آفرینش کوه کانی کوه کانی کوه کانی یا
 ایلیت آفرینش کوه کانی کوه کانی کوه کانی یا
 ایلیت آفرینش کوه کانی کوه کانی کوه کانی یا

54a

ایتور تاشته کیسار سن سمانی نه کیسار سن
 حقا نکه فرمانی بولدی اولی حاج تیلک کلد
 سن ایتور سن کیسکل جبار ایتور سمالر
 عرش کسه اینکلادی کورج قلم سترادی
 سانسور سلاکه ایتدی یوز جعفر کله کله تود
 باشه قرانکی قوجهار فرور سوتنه اوللار
 حقا فرمانین بیکوروی قران قبور بولدی
 بو قوجهار نکه یونکنده ان ابدال الوی زبکه
 او کتوب قوجهارنه الغیل اسماعیل ایلکین
 اسماعیل نکه اصلنه ای بولار قوجهار سلاک
 آن آنکله یوز بولغا آیتنگه راهت
 عاشق دار نکه وردیجانا بار دو ایتلا
 عاشقهار لارنه سنا یورد ددی کل و ایزور
 قلم سوزیم تو قاسوسه بونه سرور وور
 فصیح سوز کلدی بونه قران تیلک یا
 بخون ان کیسارین عذاب قیلور بید کلما
 بیکورک بارجه سترادی یوز ارشاق قلدی کلما
 کور کلکوک قوجهار ایندورد قران نه قلدیا
 خور کور ننه سفلاب آنجا جوم کله کلما
 اسماعیل نکه یا شیخ و جوم برسا جودیا
 بو قوجهار نکه تیر سوز انجا بولدی یا
 حفر نکه شکر قیلغیل کور کلکوک بویه تیریا
 عالم تو لغا نور ندین حقا کور ایزدی یا
 ششیر حقا قیلدی حقا جند دیر اوز کل تیریا
 قلد و تیلک بولمسه چان تا بار تیریا
 قل سیکما ایتور بان دو سکلما اول قوجودیا